

Uppdatering, revidering och definition av risk- och sårbarhetsfaktorerna i SARA:SV

Bakgrund

Den strukturerade professionella ansatsen för att bedöma och hantera risker för olika slags våld har utvecklats i rask takt under de senaste decennierna. En viktig del i denna utveckling har varit att de olika användarmanualerna gått ifrån att främst vara checklistor innehållande viktiga risk- och sårbarhetsfaktorer, till att vara professionella riktlinjer utgående från den viktiga principen bakom det som brukar benämnas evidensbaserat arbete, nämligen "best practice". En rad olika steg har byggts in i manualerna för att hjälpa användarna att göra så professionella, kunskapsbaserade och strukturerade bedömningar som möjligt. Denna utveckling startade i och med publiceringen av HCR-20, version 3, 2013 (Douglas, et al, 2013), och har sedan successivt utvecklats genom SARA-V3 (Kropp & Hart, 2016) och senast PATRIARK-V2 (Kropp, Belfrage & Hart, 2020).

Utvecklingen har gått snabbt, men mödan bakom varje manual är stor och arbetet tidsödande. Principen om "best practice" innebär att författarna bakom manualerna behöver göra stora och tidsödande litteraturgenomgångar för att försäkra sig om att all relevant kunskap finns med i de professionella riktlinjerna. Detta har inneburit att vissa manualer i familjen "strukturerade professionella riktlinjer" inte riktigt har hunnits med att uppdateras. Kortversionen av SARA, internationellt benämnd B-SAFER och i Sverige

SARA:SV, är en sådan. Den senaste versionen (version 2), kom i tryck 2010, dvs för i skrivande stund 12 år sedan, och alltså ett par år innan utvecklingen startade med att göra om manualerna från att vara i det närmaste enbart "checklistor" till att vara professionella riktlinjer.

Många yrkesgrupper använder förstås den fullständiga och senare versionen av SARA (SARA-V3) när de har att bedöma och hantera risker vid partnervåld, men andra grupper är betydligt mera betjänta av att arbeta med den kortare, och mindre kliniskt inriktade, SARA:SV. Polisen ett tydligt sådant exempel, och sedan ett par år tillbaka har särskilt svensk polis efterfrågat en uppdatering så att SARA:SV i högre grad återspeglar den utveckling som kommit till uttryck i inte minst PATRIARK-V2 som kom i tryck 2020.

Uppdatering av SARA:SV kommer, men det finns några andra strukturerade professionella manualer som står före i kön. Av den anledningen har jag beslutat att, i samråd med mina författarkollegor, göra en svensk uppdatering av SARA:SV så att den i högre grad än i dag återspeglar den utveckling som skett inom området "strukturerade professionella riktlinjer". Jag har emellertid inte reviderat själva manualen, utan begränsat mig till att revidera de i SARA:SV ingående risk- och sårbarhetsfaktorerna. Vad gäller de i en strukturerad professionell riskbedömning ingående stegen med riskformulering, scenarieplanering, m m, hänvisas till den vägledning som finns i PATRIARK-V2 och/eller den utbildning som användare av SARA:SV avkrävs ha genomgått.

I praktiskt hänseende innebär detta att de ingående faktorerna nu, tillsammans med de i ovannämnda manualer beskrivna stegen när det gäller att strukturera sin bedömning,

bättre återspeglar "best practice" när det gäller professionella riktlinjer, vilket vi författare ser som det viktigaste.

Syftet med en strukturerad professionell bedömning är *prevention*, dvs att en bedömare får hjälp med att göra en så professionell bedömning som möjligt så att denne kan förstå tänkbara riskscenarier och utifrån detta sätta in åtgärder så att det som det är risk för inte tillåts hända.

Forskare som trots detta uttalade syfte vill studera prediktivitet, validitet och reliabilitet, etc, bör då göra detta utifrån originalversionen av SARA:SV och de där ingående faktorerna, eftersom denna svenska uppdaterade version inte i sådan strikt mening kan jämföras med den typ av mera psykometrisk forskning som föreligger kring användning av SARA:SV (B-SAFER) vare sig nationellt eller internationellt.

Februari 2022

Henrik Belfrage

Översikt över de uppdaterade och reviderade faktorerna i SARA:SV

Domäner och faktorer ingående i SARA:SV

<i>Typ av partnervåld</i>	<i>Riskfaktorer hos gärningspersonen, Problem med . . .</i>	<i>Sårbarhetsfaktorer hos offret, Problem med . . .</i>
T1 Skrämsel	R1. Annat antisocialt beteende	S1. Bristfällig säkerhet
T2 Hot	R2. Problematiska och konfliktfyllda intima relationer	S2. Bristande oberoende
T3 Fysiskt våld	R3. Problem på arbetsmarknaden/ekonomiska problem	S3. Bristande tillgång till socialt eller professionellt stöd
T4 Upptrappning	R4. Psykisk ohälsa och/eller missbruk	S4. Inkonsekvent uppfattning eller beteende
T5 Överträdelse av kontaktförbud eller liknande	R5. Uppfattning eller tankar som stöder eller ursäktar partnervåld	S5. Psykisk ohälsa och/eller missbruk

Definition av de uppdaterade och reviderade faktorerna i SARA:SV

Inledning

Partnervåld definieras som *faktiskt våld, eller försök till, eller hot om, fysiskt våld av en nuvarande eller tidigare partner i en intim relation, som är avsiktligt och inte auktoriserat.*

Flera aspekter av denna definition kräver specificering:

- "Försök till, eller hot om" innebär en handling, fullföljd eller inte, som utförts av gärningspersonen antingen själv eller tillsammans med andra (dvs med deras vetskap, stöd eller hjälp).
- "Fysiskt våld" innebär fysisk skada eller allvarlig psykologisk skada som är tillräcklig för att skapa rädsla för fysisk skada.
- "Avsiktlig" innebär att en handling, eller försök till, eller hot om skada inte är oavsiktlig i form av en olyckshändelse. Gärningspersonens intention är att orsaka fysisk skada eller är vårdslös på ett sätt som kan orsaka skada.
- "Inte auktoriserad" innebär att en handling, eller försök till, eller hot om skada är olaglig (ex vis i förhållande till strafflag, mänskliga rättigheter, arbetsmiljölag, sociallag, barnrättslag, etc).

Del I: Typ av partnervåld

T1: Skrämsel

Definition

Denna faktor belyser huruvida gärningspersonen försöker, eller har försökt, att skrämma offret eller sekundära offer genom vaga eller tvetydiga yttranden eller beteenden ägnade att hos offret orsaka fysisk, psykisk eller social skada. Det är uppenbart att gärningspersonen vill skrämma offret, dvs gärningspersonens uppträdande är rimligt att tolkas som om det är ämnat att orsaka, eller har orsakat, rädsla hos primära och/eller sekundära offer.

Exempel

- G ägnar sig åt stalkning, dvs att upprepat kommunicera, kontakta, eller uppträda på ett sätt som är ägnat att skrämma O.
- G kommunicerar med O på ett hotfullt sätt (ex vis skriker, stirrar, använder hotfulla gester, bankar på dörren till O:s bostad och kräver att bli insläppt, skriver arga e-mail/SMS, skickar fotografier med manipulerade bilder av O, skickar vissna blommor till O).
- G saboterar O:s sociala liv (ex vis genom att hindra O att gå till sitt arbete, eller använda O:s kreditkort till diverse oönskade inköp).
- G förstör O:s egendom (ex vis genom att vandalisera O:s bil, eller genom att smeta ner dörren till O:s bostad med exkrementer).
- G gör uttalanden med indirekt koppling till våld eller självmord (ex vis skryter över egen förmåga att bruka våld eller kopplingar till våldsamma personer, eller gör uttalanden om att avsluta sitt eget liv).

Del I: Typ av partnervåld

T2: Hot

Definition

Denna faktor belyser huruvida gärningspersonen försöker, eller har försökt, att orsaka rädsla hos offret eller sekundära offer via beteenden eller uttalanden som är otvetydiga och explicita. Hoten kan vara förenade med villkor (ex vis "Om du inte slutar så kommer jag att . . ."). Gärningspersonen vill tydligt och uppenbart orsaka rädsla hos offret.

Exempel

- G hotar verbalt (ex vis säger att han först ska döda henne och sedan sig själv, eller säger till andra att han ska allvarligt skada O).
- G hotar skriftligt (ex vis skriver "Du ska dö" på O:s bil, eller skickar hot via e-mail eller SMS).
- G använder beteenden som är tydligt hotfulla (ex vis håller i ett vapen medan han skriker åt O, eller kör bil vårdslöst förbi O när hon går in i sin bil).

Del I: Typ av partnervåld

T3: Fysiskt våld

Definition

Denna faktor belyser huruvida gärningspersonen försöker, eller har försökt, att bruka fysiskt och/eller sexuellt våld mot offret eller andra sekundära offer. Gärningspersonen försöker uppenbart bruka fysiskt våld, eller har ett vårdslöst eller hänsynslöst beteende med en likgiltighet inför konsekvenserna. Inkluderat är all form av tvingande fysisk kontakt.

Exempel

- G har misshandlat O (ex vis örfilar, slag, sparkar)
- G har tvingat sig in i O:s bostad och kvarhållit henne mot sin vilja
- G har utsatt O för sexuella övergrepp
- G har använt livshotande våld mot O
- G har använt vapen i sin våldsutövning mot O
- G har misshandlat O under graviditeten
- G har använt strypning i sin våldsutövning mot O

Del I: Typ av partnervåld

T4: Upptrappning

Definition

Denna faktor belyser ett mönster av partnervåld som försvåras över tid vad gäller frekvens, intensitet och svårighet.

Exempel

- G:s partnervåld har blivit mer frekvent förekommande (dvs oftare och mer vanligt återkommande)
- G:s partnervåld har blivit mer varierat (dvs varierat vad gäller typ av våldsanvändning, riktat mot flera offer)
- G:s partnervåld har blivit grövre (ex vis har gått från förtäckta hot till öppna hot, eller från hot till våld)

Del I: Typ av partnervåld

T5: Överträdelse av kontaktförbud eller liknande

Definition

Denna faktor belyser ett mönster av partnervåld som förekommer trots formella varningar och sanktioner. Det kan handla om sanktioner eller föreskrifter från arbetsgivare, läkare, polis, kriminalvård, domstol eller liknande, att inte kontakta offret.

Exempel

- G ignorerar tillsägelser och varningar (ex vis bryr sig inte om tillsägelser från polis att inte uppehålla sig vid offrets bostad)
- G bryter mot formella sanktioner och regler upprättade med anledning av dennes partnervåld (ex vis missköter övervakning)
- G grips för nytt partnervåld medan han är föremål för försöksutskrivning, övervakning, eller liknande.
- G överträder kontaktförbud eller liknande
- G struntar i tillsägelser från sin egen, eller offrets, arbetsgivare att kontakta eller trakassera O

Del II: Riskfaktorer hos gärningspersonen

R1: Annat antisocialt beteende

Definition

Denna riskfaktor belyser allvarliga problem relaterat till ett antisocialt beteende (utöver partnervåld), antisociala uppfattningar och umgänge med antisociala personer. Antisocialt beteende inkluderar våld och andra handlingar som bryter mot olika slags lagstiftningar. Antisociala uppfattningar är politiska, religiösa, subkulturella eller personliga uppfattningar som direkt eller indirekt stöder eller ursäktar antisociala handlingar. Umgänge med antisociala personer inkluderar medlemskap i kriminella grupper eller ett frekvent umgänge med kriminella personer.

Exempel

- G har brukat ett frekvent eller varierat antisocialt beteende (ex vis har en historia av generellt våld, eller har dömts för brott vid flera tillfällen, eller försörjer sig genom brottslig verksamhet, eller bryter mot föreskrifter vid permissioner eller liknande)
- G har en djupt förankrad antisocial attityd (ex vis har auktoritetsproblem och vägrar acceptera föreskrifter från polis eller domstol)
- G har ett antisocialt umgänge (ex vis tillhör eller har kopplingar till ett kriminellt mc-gäng)

Del II: Riskfaktorer hos gärningspersonen

R2: Problematiska och konfliktfyllda intima relationer

Definition

Denna riskfaktor belyser eventuellt problematiska och konfliktfyllda intima relationer hos gärningspersonen. Med intima relationer avses kärleksrelationer med en förväntad långsiktighet. Huruvida det handlar om formellt äktenskap, sambos eller särbos, eller annat, har ingen betydelse.

Exempel

- G är upprörd med anledning av en nyligen skedd separation, eller försök till separation
- G är upprörd över en misstänkt eller verklig otrohet från O:s sida
- G är orolig att O försöker att tillskansa sig G:s pengar eller ägodelar
- G är orolig att han skall förlora vårdnaden om barnen
- G:s drog/alkoholkonsumtion/spelande har orsakat konflikt med O

Del II: Riskfaktorer hos gärningspersonen

R3: Problem på arbetsmarknaden/ekonomiska problem

Definition

Denna riskfaktor belyser allvarliga problem avseende gärningspersonens privatekonomi avhängigt svårigheter att erhålla och upprätthålla en anställning. Med anställning avses hel- eller deltidsarbete, eget företagande, samt utbildning.

Exempel

- G har svårigheter att få ett arbete (ex vis långa perioder av arbetslöshet, sköter inte studier eller arbetsmarknadsåtgärder)
- G har svårt att behålla sina arbeten (ex vis blir avskedad, eller slutar arbeten utan att ha någon annan sysselsättning ordnad, eller har svårt att passa arbetstiderna, eller gör en dålig arbetsinsats)
- G har svårt att fullfölja utbildning (ex vis låga betyg, hög frånvaro, disciplinära problem)
- G kan inte försörja sig själv (ex vis klarar inte att betala såväl hyra som att finansiera matinköp, eller spenderar för mycket pengar på spel eller droger)
- G är bekymrad över att nyligen ha blivit uppsagd
- G är bekymrad över akuta ekonomiska problem

Del II: Riskfaktorer hos gärningspersonen

R4: Psykisk ohälsa och/eller missbruk

Definition

Denna faktor belyser allvarliga psykiska problem eller missbruksproblem hos gärningspersonen.

“Psykiska problem” avser att gärningspersonen är avvikande avseende affekt (ex vis intensiva och dåligt kontrollerade känslor), beteende (ex vis uppträder bisarrt och hotfullt), kognition (ex vis förefaller udda, desorienterad, eller osammanhängande tal och tankar) och personlighet (ex vis är introvert, fientlig, impulsiv, aggressiv).

“Missbruksproblem” avser intag av alkohol eller droger (lagliga eller olagliga).

“Allvarliga problem” innebär en avsevärd försämring av offrets sociala eller psykiska funktionsförmåga.

Exempel

- G är extremt upprörd, ångestladdad, eller deprimerad (ex vis har svårt att balanserat kunna hantera olika slags livsproblem, oroar sig mycket för framtiden, har mardrömmar eller panikattacker, känner hopplöshet inför framtiden, är ledsen och nedstämd, har självmordstankar).
- G:s beteende är udda och fientligt mot såväl sig själv som andra (ex vis sköter inte sin hygien, har återkommande självmordstankar).
- G:s sätt att kommunicera är svårförståeligt eller obegripligt (ex vis uttrycker sig konstigt och osammanhängande i skrift, eller pratar högt och oavbrutet, eller är omöjlig att föra ett normalt och balanserat samtal med).
- G uppvisar extrema, rigida och problematiska personlighetsdrag (ex vis aggressivitet som innebär problem på arbetsplatsen eller rättsliga problem), eller en egocentricitet som innebär problem i såväl familjerelationen som i andra sociala relationer.
- G:s missbruk är problematiskt och påverkar den sociala situationen negativt (ex vis ekonomiska problem, eller problem på arbetsmarknaden eller i intima relationer).

Del II: Riskfaktorer hos gärningspersonen

R5: Uppfattning eller tankar som stöder eller ursäktar partnervåld

Definition

Denna riskfaktor belyser allvarliga problem relaterade till gärningspersonens förvrängda uppfattning när det gäller partnervåld i form av (a) minimering eller förnekande av partnervåldet, (b) oförmåga att ta ansvar för sitt partnervåld, (c) attityd eller uppfattning som stöder eller ursäktar partnervåld, eller (d) dålig insikt eller självmedvetenhet i sitt partnervåld (inklusive brist på förståelse av att G behöver hjälp).

Exempel

- G minimerar eller förnekar sitt partnervåld (ex vis anklagar O för att ljuga om partnervåldet)
- G minimerar eller förnekar O:s rädsla (ex vis säger att O älskar G och förnekar att O känner sig rädd, eller förnekar att G:s partnervåld orsakat O någon skada)
- G anklagar och lägger över skulden på andra (ex vis hävdar att partnervåldet var ett resultat av O:s beteende, eller menar att det är O:s familj som ligger bakom den relationella konflikten eller separationen)
- G ger uttryck för attityder och uppfattningar som stöder eller ursäktar partnervåld (ex vis anser sig ha rätt att bruka våld mot sin partner avhängigt patriarkala värderingar, eller bär på ett kvinnohat)
- G är extremt svartsjuk och kontrollerande gentemot O
- G har dålig insikt i O:s situation avhängigt G:s partnervåld

Del III: Sårbarhetsfaktorer hos offret

S1: Bristfällig säkerhet

Definition

Denna faktor belyser problem relaterade till offrets trygghet och säkerhet vad beträffar dennes bostad, arbetsplats, transporter eller andra dagliga aktiviteter.

Exempel

- O:s bostad är inte säker (ex vis lever på nedre botten i ett flerbostadshus, eller lever isolerat, eller har en adress eller ett telefonnummer som är känt för G)
- O:s arbetsplats är inte säker (ex vis O arbetar i en affär, eller arbetet kräver resor till ensliga eller obevakade platser, eller O:s arbetskamrater är omedvetna om O:s utsatta situation)
- O:s dagliga aktiviteter är osäkra (ex vis reser till arbetet med allmänna transportmedel eller på ensliga vägar, eller O:s rutiner är väl kända av G)

Del III: Sårbarhetsfaktorer hos offret

S2: Bristande oberoende

Definition

Denna faktor belyser problem med trygghet och säkerhet relaterade till offrets försörjning och ekonomi, eller rörlighet relaterat till offrets arbete, eventuell fysisk oförmåga eller ansvar för personer som är beroende av offret.

Exempel

- O har en instabil ekonomisk situation (ex vis är arbetslös, eller är inte självförsörjande, eller G betalar inte underhåll eller hjälper till med kostnader för barnen)
- O har en sjukdom eller ett handikapp som hindrar O:s rörlighet eller ökar det ekonomiska beroendet av G (ex vis måste bo nära en institution där hon kan erhålla specialiserad vård)
- O:s livssituation är starkt begränsad avhängigt behov hos personer som är beroende av O (ex vis det finns av domstol utfärdad umgängesrätt för G vilket kräver att O finns på en känd adress, eller O:s barn har speciella behov och behöver en specialiserad skolgång, eller O behöver vara nära ålderdomliga och hjälpbehövande föräldrar)

S3: Bristande socialt eller professionellt stöd

Definition

Denna faktor belyser problem med tillgänglighet, tillgång till, lämplighet eller acceptans av socialt eller professionellt stöd som skulle kunna öka offrets trygghet och säkerhet.

”Socialt stöd” inbegriper informellt stöd av familj, vänner, bekanta och andra samhällsmedborgare.

”Professionellt stöd” inbegriper formellt stöd som rättsväsendet, sociala myndigheter, skyddat boende, kvinnojour eller hälso- och sjukvården.

Exempel

- O saknar vänner eller släktingar som är pålitliga och kan erbjuda O stöd.
- O upprätthåller relationer med människor som har en negativ inverkan på O (ex vis med familjemedlemmar eller vänner som anser att partnervåld är berättigat).
- O har ingen tillgång till social eller professionell hjälp, eller O är omedveten eller okunnig om detta (ex vis O lever i glesbygd där tillgång till socialt eller professionellt stöd är extremt dålig, ex vis avsaknad av kvinnojour).
- Hjälp finns men är inte anpassad för O (ex vis material finns inte översatt till O:s språk, eller är i konflikt med O:s kultur eller religion).
- O saknar förmåga eller motivation att söka social eller professionell hjälp.

Del III: Sårbarhetsfaktorer hos offret

S4: Inkonsekvent uppfattning eller beteende

Definition

Denna faktor belyser problem relaterade till känslor, uppfattningar eller beteenden som negativt påverkar ett offers möjlighet eller motivation att skydda sig.

Exempel

- O är så rädd att hon inte vågar polisanmäla G
- O är ambivalent (O har känslor för G, vill inte bryta relationen med G, eller har uppfattningen att en skilsmässa är skamlig eller fel)
- O försöker att avsluta relationen skonsamt gentemot G (ex vis går med på att träffa G, eller svarar på oönskade e-mail eller SMS)
- O:s beteende är olämpligt och innebär en ökad risk (ex vis kontakter G trots att denne har kontaktförbud, eller är själv våldsam mot G, eller vägrar ändra vanor eller livsstil av stolthet eller principiella skäl)
- O minimerar risken för våld från G:s sida eller skuldbelägger sig själv för att G brukar våld
- O har en uppfattning som stöder eller ursäktar G:s våld

S5: Psykisk ohälsa och/eller missbruk

Definition

Denna faktor belyser allvarliga psykiska problem eller missbruksproblem hos offret.

- "Psykiska problem" avser att O är avvikande avseende affekt (ex vis intensiva och dåligt kontrollerade känslor), beteende (ex vis uppträder bisartt och hotfullt), kognition (ex vis förefaller udda, desorienterad, eller osammanhängande tal och tankar) och personlighet (ex vis är introvert, fientlig, impulsiv).
- "Missbruksproblem" avser intag av alkohol eller droger (lagliga eller olagliga).
- "Allvarliga problem" innebär en avsevärd försämring av O:s sociala eller psykiska funktionsförmåga.

Exempel

- O är extremt upprörd, ångestladdad, eller deprimerad (ex vis har svårt att balanserat kunna hantera olika slags livsproblem, oroar sig mycket för framtiden, har mardrömmar eller panikattacker).
- O:s beteende är udda och fientligt mot såväl sig själv som andra (ex vis sköter inte sin hygien, känner hopplöshet inför framtiden, är ledsen och nedstämd, har återkommande självmordstankar).
- O:s sätt att kommunicera är svårförståeligt eller obegripligt (ex vis uttrycker sig konstigt och osammanhängande i skrift, eller pratar högt och oavbrutet, eller är omöjlig att föra ett normalt och balanserat samtal med).
- O uppvisar extrema, rigida och problematiska personlighetsdrag (ex vis aggressivitet som innebär problem på arbetsplatsen eller rättsliga problem), eller en egocentricitet som innebär problem i såväl familjerelationen som i andra sociala relationer.
- O:s missbruk är problematiskt och påverkar den sociala situationen negativt (ex vis ekonomiska problem, eller problem på arbetsmarknaden eller i intima relationer).

Andra faktorer

Övriga överväganden

Definition

En bedömare bör alltid överväga om det finns andra, viktiga och fallspecifika, faktorer som kan vara av vikt i det föreliggande fallet – faktorer som inte är upptagna i Del I, II eller III i *SARA:SV*.

“Viktiga” innebär att faktorn kan komma att påverka en gärningspersons beslut att begå partnervåld.

“Fallspecifika” innebär att dessa faktorer inte faller inom definitionerna av andra faktorer i *SARA:SV*, men som enligt bedömaren är viktiga att uppmärksamma.

Exempel

- G har svårt att hantera livsproblem (ex vis har nyligen blivit uppsagd, har ekonomiska problem).
- G har nyligen drabbats av dödsfall eller svår sjukdom i familjen.
- G har en historia, som offer eller gärningsperson, med ett särskilt allvarligt våld, ex vis tortyr eller kidnappning.
- O är indragen i påfrestande rättsprocesser (ex vis vårdnadstvist, uppehållstillstånd).